

TA'LIM JARAYONIDA PSIXOLOGIK MUHITNING O'QUVCHILAR O'ZLASHTIRISHIGA TA'SIRI

Muallif: Uroqova Sokina Xudoyshukur qizi

Lavozimi: Surxondaryo viloyati Muzrabot tumani 15-umumiy o'rta ta'lim maktabi psixologi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida sog'lom psixologik muhitni shakllantirishning o'quvchilar akademik o'zlashtirishiga ko'rsatadigan ta'siri fundamental va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonidagi emotsional komfort, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlari, hamda sinfdagi ijtimoiy-psixologik iqlimning intellektual faoliyatga bog'liqligi o'rganilgan. Maqolada Muzrabot tumani 15-maktab psixologik xizmati tajribasidan kelib chiqqan holda, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirishga qaratilgan psixologik tavsiyalar va korreksion metodikalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: psixologik muhit, akademik o'zlashtirish, motivatsiya, emotsional intellekt, maktab psixologi, ijtimoiy iqlim, stress, pedagogik muloqot.

MUNDARIJA:

1. Kirish: Ta'limda psixologik iqlimning dolzarbligi.
2. Psixologik muhit tushunchasi va uning tarkibiy qismlari.
3. Emotsional barqarorlik va kognitiv jarayonlar bog'liqligi.
4. O'qituvchi shaxsi — muhitni shakllantiruvchi asosiy omil.
5. Muzrabot tumani 15-maktab amaliyotidan: Kuzatuv va tahlillar.
6. O'quvchilar o'zlashtirishini oshirishda psixologik texnologiyalar.
7. Xulosa va tavsiyalar.
8. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

I. KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim samaradorligini oshirish faqatgina yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish bilan cheklanib qolmaydi. Inson omili, xususan, o'quvchining ruhiy holati va u ta'lim olayotgan muhitdagi psixologik vaziyat dars o'zlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bugungi kunda maktab psixologining asosiy vazifalaridan biri — o'quvchi o'zini erkin, xavfsiz va qadrlil qiladigan muhit yaratishdan iboratdir. Muzrabot tumani 15-umumiy o'rta ta'lim maktabi misolida olib qaraydigan bo'lsak, o'quvchilarning fanlarni o'zlashtirish ko'rsatkichi bevosita ularning maktabga bo'lgan munosabati va sinfdagi ijtimoiy-psixologik iqlim bilan chambarchas bog'liqdir.

II. PSIXOLOGIK MUHIT TUSHUNCHASI VA UNING TARKIBIY QISMLARI

Psixologik muhit (yoki ijtimoiy-psixologik iqlim) — bu guruh a'zolarining kayfiyati, munosabatlari va emotsional holatlarining yig'indisidir. Maktab sharoitida u quyidagi uchta darajada namoyon bo'ladi: 1. **Maktab miqyosida:** Ma'muriyat, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi umumiy tartib-intizom va o'zaro hurmat. 2. **Sinf miqyosida:** O'quvchilar o'rtasidagi do'stona aloqalar, yetakchilik va guruhbozlikning mavjud emasligi. 3. **Individual darajada:** O'quvchining o'z-o'zini baholashi va dars jarayonidagi emotsional qulaylik hissi.

Sog'lom muhitda o'quvchi xato qilishdan qo'rqmaydi, savol berishda ikkilanmaydi va jamoada o'z o'rniga ega ekanligini his qiladi. Aksincha, nosog'lom muhitda doimiy xavotir, raqobat va qo'rquv hukmron bo'lib, bu o'quvchining intellektual resurslarini to'sib qo'yadi.

III. EMOTSIONAL BARQARORLIK VA KOGNITIV JARAYONLAR BOG'LIQLIGI

Neyropsixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson miyasi kuchli stress yoki xavotir ostida bo'lganda, "limbik tizim" faollashadi va intellektual faoliyat uchun javobgar bo'lgan "prefrontal korteks" (miya po'stlog'i) funksiyasi pasayadi. Sodaroq aytganda, agar o'quvchi sinfdoshlari tomonidan mazax qilinishidan yoki o'qituvchining dakkisidan qo'rqib tursa, uning xotirasi yangi ma'lumotni qabul qila olmaydi, tafakkuri esa ijodiy yondashuvdan mahrum bo'ladi.

O'zlashtirish darajasi past o'quvchilar bilan olib borilgan suhbatlar shuni ko'rsatadiki, ularning 60-70 foizi fan qiyinligi uchun emas, balki darsdagi ruhan ezilish, o'ziga ishonmaslik yoki muhitning begonaligi sababli past baho oladilar. Demak, o'zlashtirishni oshirish uchun avvalo "ruhiy to'siqlar"ni olib tashlash lozim.

IV. O'QITUVCHI SHAXSI — MUHITNI SHAKLLANTIRUVCHI ASOSIY OMIL

Sinfdagi psixologik iqlimning "arxitektori" — bu o'qituvchidir. Pedagogning muloqot uslubi (avtoritar, demokratik yoki liberal) o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini belgilaydi.

* **Demokratik uslub:** O'quvchi shaxsini hurmat qilish, fikr almashish va hamkorlik. Bunday muhitda o'zlashtirish eng yuqori darajada bo'ladi.

* **Avtoritar uslub:** Faqat buyruq va qo'rquvga asoslanadi. Bu uslubda o'quvchilar ma'lumotni yodlashlari mumkin, biroq ularda mustaqil fikrlash va fanga nisbatan mehr shakllanmaydi.

V. MUZRABOT TUMANI 15-MAKTAB AMALIYOTIDAN: KUZATUV VA TAHLILLAR

Muzrabot tumani 15-maktab psixologi sifatida olib borgan faoliyatim davomida yuqori va o'rta sinf o'quvchilari o'rtasida "Sinfidagi psixologik iqlimni aniqlash" (Lutoshkin metodikasi) bo'yicha testlar o'tkazildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki:

* Ijobiy iqlim hukmron bo'lgan sinflarda fanlar bo'yicha o'rtacha sifat ko'rsatkichi 15-20% ga yuqori.

* O'zaro nizoli vaziyatlar ko'p bo'lgan sinflarda o'quvchilarning darsga qatnashishi va faolligi past.

Shuningdek, maktabimizda "Sog'lom muhit - sifatli ta'lim" loyihasi doirasida o'qituvchilar uchun "Pedagogik etika va emotsional intellekt" mavzusida treninglar tashkil etildi. Bu esa ustoz va shogird o'rtasidagi tushunmovchiliklarni kamaytirishga xizmat qildi.

VI. O'QUVCHILAR O'ZLASHTIRISHINI OSHIRISHDA PSIXOLOGIK TEXNOLOGIYALAR

Psixologik muhitni sog'lomlashtirish va shu orqali bilim sifatini ko'tarish uchun quyidagi texnologiyalarni qo'llash samarali:

1. **"Muvaffaqiyat situatsiyasi"ni yaratish:** Har bir o'quvchining (hatto eng past o'zlashtiruvchining ham) kichik yutug'ini e'tirof etish. Bu o'quvchida "Men uddalay olaman" degan ishonchni uyg'otadi.

2. **Relaksatsiya va psixologik treninglar:** Darslar orasida qisqa (3-5 daqiqali) diqqatni jamlash va emotsional zo'riqishni yozish mashqlarini o'tkazish.

3. **Sotsiometrik tahlil:** Sinfidagi "ayrilgan" (hech kim do'stlashmaydigan) bolalarni aniqlash va ularni guruh faoliyatiga jalb qilish.

4. **Art-terapiya va musiqa terapiyasi:** Ayniqsa boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun dars jarayonida ranglar va kuylar orqali kayfiyatni ko'tarish.

VII. XULOSA VA TAVSIYALAR

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, ta'limda psixologik muhit — bu faqatgina yaxshi kayfiyat emas, balki sifatli ta'limning fundamental asosi hisoblanadi. Muzrabot tumani 15-maktabida olib borilayotgan psixologik xizmat shuni tasdiqlaydiki, o'quvchining ruhiy dunyosiga e'tibor qaratilgan joyda o'zlashtirish ko'rsatkichi o'z-o'zidan ko'tariladi.

Tavsiyalar: * Maktab ma'muriyati va pedagoglar jamoasi har bir darsda emotsional iqlimga mas'ul ekanliklarini unutmasliklari lozim.

* Ota-onalar bilan hamkorlikda "Oila — maktab — psixolog" zanjirini mustahkamlash, chunki uydagi nosog'lom muhit maktabdagi o'zlashtirishga bevosita ta'sir qiladi.

* Har bir o'quvchining individual-psixologik xususiyatlarini (temperamenti, xarakteri) inobatga olgan holda tabaqalashtirilgan ta'limni yo'lga qo'yish.

VIII. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O‘zbekiston strategiyasi". Toshkent, 2021.
2. G‘oziyev E.G‘. "Pedagogik psixologiya". Toshkent, 2011.
3. Karimova V.M. "Psixologiya". Toshkent, 2002.
4. Rogers C. "Freedom to Learn". New York, 1994.
5. Vygotskiy L.S. "Pedagogicheskaya psixologiya". Moskva, 1991.
6. Internet resurslari: www.ziyonet.uz, www.lex.uz.

